

УДК 316.7:81'276.3(477):008

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.26>**І. П. Шевель**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-2506>

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри івент – менеджменту та індустрії дозвілля
Київського національного університету культури і мистецтв

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ТА НОВА УКРАЇНІЗАЦІЯ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ДИСКУРС, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постанова проблеми. Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження ідентичності та культурних процесів в Україні в умовах глобалізації та політичних викликів. В умовах війни та соціальних змін питання українізації набуває особливого значення, оскільки вона сприяє консолідації суспільства, відродженню національної самосвідомості та культурної спадщини.

Актуальність дослідження нової українізації в контексті сучасних соціокультурних змін зумовлена декількома ключовими факторами. По-перше, глобалізація, яка пронизує всі сфери життя, несе з собою як ризики, так і можливості для збереження національної ідентичності. В умовах активного впливу західних культур, важливо забезпечити стійкість української культурної ідентичності та відродити інтерес до українських традицій і мови, що є фундаментом національної самосвідомості.

По-друге, політичні та соціальні зміни в Україні, зокрема, триваюча війна та її наслідки, підкреслюють необхідність культурної консолідації суспільства. На тлі зовнішніх загроз та викликів важливо не лише зберігати, а й активно просувати українську культуру, щоб зафіксувати національну єдність і стійкість. Нова українізація стає засобом формування сильного культурного фронту, який здатен протистояти зовнішнім впливам.

По-третє, українізація також стає важливим елементом у розвитку громадянського суспільства, де молодь відіграє ключову роль. Підтримка ініціатив, що сприяють освіті та культурному обміну, допомагає формувати нове покоління, яке цінує свою ідентичність і культуру. Активна участь молоді в процесах українізації створює нові можливості для самовираження та інтеграції в сучасний культурний контекст.

По-четверте, українська діаспора також стає важливим гравцем у процесах українізації. В умовах глобалізації та міграції, українці за кордоном беруть на себе відповідальність за збереження національної спадщини та її популяризацію на міжнародній арені. Взаємодія між українськими громадами за кордоном і на батьківщині може сприяти розвитку культурного обміну, що в свою

чергу збагатить як українську культуру, так і досвід діаспори.

Отже, дослідження нової українізації є надзвичайно актуальним, оскільки воно дозволяє не лише виявити існуючі проблеми, але й розробити стратегії для їх подолання, забезпечуючи тим самим збереження української культурної спадщини та її розвиток в умовах сучасного світу. Ця тема потребує всебічного аналізу та уваги з боку дослідників, культурних діячів і суспільства в цілому, що робить її важливою як для науки, так і для практичної діяльності в Україні та за її межами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українізація та українська культура неодноразово зацікавлює українських так і зарубіжних науковців. Цю проблематику згадує в працях Є. Головаха, соціолог, який висвітлює культурні практики під впливом війни, культурний конфлікт та роль українізації як формування суспільної єдності. Цікаві праці є у соціологів, О. Стегнія та Н. Паніної, які торкаються аналізу трансформації соціокультурного простору, соціальних змін та культурного контексту в Україні під впливом війни та українізації. В. Хмелько, соціолог, досліджує вплив українізації на прояв ідентичності та вияв суспільних настроїв. В. Паніотто, соціолог, вивчає соціокультурні зміни і мовну політику, також цього питання торкаються в інших соціологів такі як: С.Гантінгтон, в праці про зіткнення цивілізацій, А.Ручка про культурні процеси, І.Шевель, досліджує конфлікт в процесі культурного розвитку, О. Пахльовська, культурологиня, яка приділяє увагу у своєму дослідженні на деколонізаційні процеси в українській культурі та мовному питанню національної ідентичності.

Історик, Т. Снайдерролі, вивчає поняття культури у формуванні національної ідентичності, Марк фон Гаген, історик, фокусується на вивченні про українську історію, культуру, націоналізм, аналізує соціокультурні перетворення у XX-XXI століттях. Д. Арель, канадський україніст, політолог, досліджує вплив мовної політики на українське суспільство. Р. Інглгарт, американський соціолог, політолог, досліджує культурні зміни в українському соціумі, особливо в кри-

зові часи (теорія модернізації). З огляду на те, що активно досліджуються зміни у культурних практиках, українській приналежності та мовному питанню під впливом війни, цю проблему все ж треба розвивати в подальших дослідженнях.

Метою статті є вивчення сучасних процесів українізації, їх впливу на формування української ідентичності та виявлення шляхів подолання проблем, що виникають у процесі цього соціокультурного явища.

Виклад основного матеріалу. У сьогоднішній спостерігається вагомий вплив соціокультурних факторів, процесів на формування національної свідомості, ідентичності, особливо під час війни в Україні. Це сталося у населення через зростання відтворення, ідентифікацію з українськими цінностями, культурою та мовою.

У сучасній Україні почався процес українізації як інструмент впливу не тільки культурного, а й політичному опору. Як ми можемо спостерігати по останніх реформах та законопроектах, що цей супротив проявляється у дерусифікації, занепад старого і відтворення нового, популяризації української мови, а саме з витоків історичної спадщини, яка зміцнює національну самобутність та ідентичність проти колоніальному спадку і відбувається процес деколонізації української культури через активні культурні ініціативи.

Під час війни в Україні дуже гостро стоїть питання збереження культурних цінностей та спадщини. Агресор цілеспрямовано знищує нашу українську культурну складову. В Україні ця проблема врегульовується нормативно-правовими актами та міжнародними конвенціями. А саме Гаазька конвенція 1954 року про охорону культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [Конвенція] та міжнародна організація ЮНЕСКО надала посиленій захист двадцяти історичним пам'ятках культурної спадщини України [9].

З повномасштабним вторгненням росії до України, дуже сильно розвинулася популяризація в світі всього українського нематеріального, а саме культури, мистецтва, музики, символіки, мови, їжі. В 2022 році липні місяці внесли до культурної спадщини ЮНЕСКО український борщ. Українці дуже пишаються цим досягненням [6].

Популяризації української музики фокусувалася через Євробачення 2022, де переміг гурт KALUSH, цей гурт колоритно представив Україну не тільки з піснею «Стефанія», а й одягом, танцем і українським духом [1].

В часи війни гостро приділяється увага на збереження, просування, популяризацію, відновлення, культурної спадщини будь – якого виду. Війна об'єднала всіх творчих, культурних митців, щоб донести інформацію про Україну і українізувати всі форми культури через соціальні мережі, блоги, відео, кулінарію, мистецтво, пісні, заходи,

благодійність, переговори, зустрічі, щоб правду про себе і вказати на свої цінності та залучитися підтримкою міжнародних партнерів [7].

Як зазначає міністр культури України М. Точицький, що українська культура є символом незламності, а коли закінчиться війна, то стане фундаментом відновлення [4].

На думку Є. Головахи, що в суспільстві під час війни формується європейська нація з демократичними цінностями, з консолідацією та об'єднанням цивілізаційного світу. Ми боремося за культурні, духовні, моральні. Історичні, політичні, національні, європейські цінності і світ це баче і повинен підтримувати і все, що і нас [8].

Коли вперше приїхав до України американський письменник Дейв Еггерс, він говорив, що всі говорять навколо про військову та збройну допомогу, але треба не забувати, що росія прагне знищити українську культуру і показати світу, що ця держава не є особливою. Коли держава не має своєї спадщини, то легко завоювати націю. Український народ об'єднує українська культура і вони не дозволяють її ображати, просувають та розвивають українізацію в світі [3].

Ще з 2014 року і по цей час ми бачимо, що відбувається війна культур: українська, яка зійшлася з західною, опозиціонує позитив і російська, яка схильна до зла та хаосу. Сучасні виклики культури мають початок від того, що Україна почала відмовлятися від старого, тобто російського. Почалася велика перебудова культури, один елемент культури почав створювати інші структуровані нові елементи, почався вироблятися свій власний культурний продукт.

Як зазначав С.Гантінгтон, в його праці “зіткнення цивілізацій та новий світовий порядок” стосовно України, що якраз і є “розлом цивілізацій”, а саме війна культур, (тобто між різними культурними, цивілізаційними полюсами), яку переживає Україна, це і є джерелом міжнародного супротиву в сучасному світі. Україну не захищена в середині держава до прихильності російського впливу і дуже вразлива конфліктам внутрішнім і зовнішнім. Цей “розлом” за С.Гантінгтоном показує, що поділ в Україні є серед регіонів, де схід – російські інтереси, а захід – європейські. Україна твердо взяла шлях європейського розвитку і міцно підтримує зв'язок з західною цивілізацією і легко звільняється від радянського, і це саме той важель, який досліджував С. Гантінгтон в своїй роботі [10].

За даними громадською організацією BRAND UKRAINE було проведено комплексний аналіз “Звіт про сприйняття України в світі”, які базуються на даних провідних міжнародних та українських компаніях. а саме компанія LOOQME. З дослідження ми бачимо, що велика частка опи-

таних вважає, що українці є нацією героїв і це становить найбільший відсоток 31% та 21,9% бачать, що Україна демократична країна і це дуже імпонує англомовним респондентам і на що звертаємо увагу, що вони бачать Україну в членах європейської сім'ї, це показує 12,4% від всіх опитаних [2]. Рис. 1.

Популярність бренд-атрибутів України в англомовних медіа

Рис. 1. Популярність бренд-атрибутів України в англомовних медіа, 2023 р.

У різних регіонах України з початку повномасштабної війни збільшилася відмова від російських продуктів, зокрема у сферах культури, освіти, побутового споживання.

У Західній і Центральній частині України відбулася заборона російських артистів, фільмів, продаж російських товарів та всіх інших культурних продуктів і це становить 71% опитаних респондентів, які підтримують цю ініціативу на захист інформаційного простору від російського впливу.

У Харківській і Донецькій областях відмова від російської продукції стала справою визнання ідентичності та опору проти використання російської мови та культурних продуктів у повсякденному житті.

За даними соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) показано, що значно виросла частка опитаних серед населення України у їх ставленні до відмови від російського продукту, майже пропорційно по всіх регіонах це тримає однаковий відсоток, в середньому приблизно 26% [5]. Рис. 2.

Після початку війни в Україні зріс попит на вітчизняні продукти, це стало патріотичними мотивами для економічного розвитку. Українці стали надавати перевагу товарам внутрішнього виробника та партнерам із країн ЄС, став розвиток локального бізнесу та відтворився культурний ренесанс в Україні. Підтримка українських виробників створює такі переваги: формування

національної ідентичності; деколонізація споживчих практик; підтримка мови через продукт; культурна трансформація через економіку.

Як показують результати дослідження КМІС, що також змінилася на збільшення частка опитаних про кількість споживання українського продукту і вона зросла до 75,7%, це великий показник в порівнянні з іншими роками [5]. Рис. 3.

Відмова від російського продукту по регіонах України

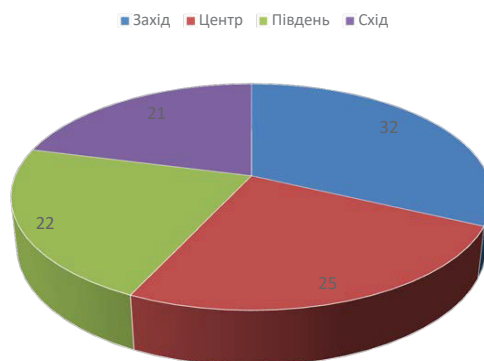

Рис. 2. Відмова від російського продукту по регіонах України

Як змінилася кількість українського культурного матеріалу (фільми, книги, музика і т.д.)

Рис. 3. Кількісний попит на український продукт

Війна стала каталізатором цього процесу, перетворила споживчі практики на стратегію захисту та розвитку української культури і розвинула значну зацікавленість серед українців.

Результати соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології показати, що 84,1% респондентів мають шалену зацікавленість саме в українському культурному продукті. Це характеризує, що українське населення відроджує, підтримує, просуває свою культуру, історію та прагне зміцнити свою незалежність і національний дух [5]. Рис. 4.

Як змінилася зацікавленість українськими культурними матеріалами (кіно, книги, музика і т.д.)

Рис. 4. Зацікавленість в попиті на український продукт

Висновки. Українська культура стала на шлях нової українізації і постає як стратегічний інструмент у процесі державотворення. Цей новітній етап українізації посилюється під час воєнних подій, став відповідно етапом відродження, популяризацію української мови, історичної пам'яті, культурних традицій, розвитку культури, мистецтва, літератури, що сприяє консолідації суспільства. Цей процес має багато проблем і вартий досконалого вивчення. Саме глобалізація дуже значно робить виклики, вона створює конкуренцію між локальною і глобальною культурою. Попри ці труднощі до українізації зростає інтерес, як до культурного відродження, особливо серед молоді та підтримки держави, яка формує сприятливий ґрунт для розвитку.

Таким чином, сучасний соціокультурний дискурс українізації є одночасно викликом і можливістю для України. Він дозволяє переосмислити національну ідентичність, подолати колоніальне минуле та створити нову, цілісну платформу для розвитку української культури в глобальному контексті.

Література

1. Бондаренко О. Наскільки важливою є перемога Kalush Orchestra на Євробаченні. *Суспільне. Культура*. 2022. URL: <https://suspilne.media/240044-naskilki-vazlivou-e-peremoga-kalush-orchestra-na-evrobacenni/>
2. “Звіт про сприйняття України в світі”. BRAND UKRAINE, 2023. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/148/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_2023.pdf
3. Знищення української культури є ключовим елементом російської агресії. письменник Дейв Еррерс. 07 грудня, 2022 URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/eggers-zvit-vtraty-ukrayinskoyi-kultury-ahresiyarosiyi/32164637.html>
4. Культурна платформа “Україна відкрита світу” промова М. Точицького міністра культури та стратегічних комунікацій. Укрінформ. Вересень, 2024. URL: [\[pisla-peremogi-stane-osnovou-dla-vidnovlennatocickij.html\]\(https://www.kiis.com.ua/materials/news/20230320_d1/UCBI-Culture2023_rpt-UA_fin.pdf\)](https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3905284-kultura-pid-cas-vijni-e-simvolom-nezlamnosti-a-

</div>
<div data-bbox=)

5. Культурні практики населення України: поведінка та ставлення результати соціологічного опитування. Аналітичний звіт, КМІС, 2023. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/news/20230320_d1/UCBI-Culture2023_rpt-UA_fin.pdf

6. Куницький О. Український борщ внесли до культурної спадщини ЮНЕСКО. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainskyi-borshch-vnesly-do-kulturnoi-spadshchynu-yunesko/a-62329030>

7. Придятько С.М., Просяник О.П. Збереження та просування української культури в умовах війни. *Молодіжна наукова ліга*, 2023. С. 197–199. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29326/1/тези%20Придятько%20С.pdf>

8. Соціолог Євген Головаха: Якщо ми не здамося – вийдемо з цієї війни абсолютно інтегрованою європейською країною. 2022. URL: <https://novynarnia.com/2022/03/30/yegolovaha/>

9. ЮНЕСКО надало посилений захист 20 об'єктам культурної спадщини України, 2023. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/news/yunesko-nadalo-posilenij-zahist-20-obyektam-kulturnoyi-spadshchini-ukrayini>

10. Sam Huntington The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. 1996. P. 410. URL: <https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/1993SamuelPHuntingt onTheClashOfCivilizationsAndTheRemakingofWorldOrder.pdf>

Анотація

Шевель І. П. Українська культура та нова українізація: соціокультурний дискурс, проблеми та перспективи. – Стаття.

Стаття присвячена всебічному аналізу сучасних процесів українізації в контексті відродження української культури. Розглядаються нові цінності та ідентичність в умовах глобалізації, впливу зовнішніх факторів, збереженню мовної та культурної спадщини, а також способам їх подолання. Визначені перспективи подальшого розвитку української культури в умовах нової українізації, що включає активну участь молоді, розвиток культурних інституцій та підтримку державних програм.

В умовах глобалізації українська культура зазнає як викликів, так і нових можливостей для розвитку, які ґрунтуються на українських традиціях, мові та культурних надбаннях.

Процеси українізації в Україні активно підтримуються державними програмами, культурними ініціативами та громадськими рухами, що сприяють збереженню мовної та культурної спадщини. Відзначено вплив культурних подій, фестивалів, а також освітніх програм, які покликані поширювати знання про українську культуру на національну та міжнародному рівнях. Водночас, українці за кордоном створюють спільноти, які активно відстоюють та популяризують українську мову та культуру, через організацію культурних заходів, навчальних курсів та медіа-проектів.

Окремо розглядаються проблеми, з якими стикаються українці, зокрема потребу в збереженні та популяризації української культурної спадщини в умовах

сучасних викликів, таких як війна в Україні та глобалізація. Стаття також ілюструє багатогранність процесів українізації та підкреслює важливість консолідації зусиль на державному та міжнародному рівнях для збереження та розвитку української культури.

Зростання інтересу до української культури серед європейців свідчить про важливість соціокультурного дискурсу в процесах культурного обміну. У ситуації, коли українська ідентичність стає об'єктом зовнішнього впливу, дослідження українізації в контексті соціокультурних процесів набуває критичного значення для розуміння сучасних тенденцій в українському суспільстві.

Виявлені перспективи подальшого розвитку української культури в контексті нової українізації включають активну участь молоді, розвиток культурних інституцій, інтеграцію нових технологій у культурні практики та підтримку державних ініціатив. Це підкреслює необхідність інноваційних підходів до збереження та популяризації української культури, що забезпечить її стійкість у глобалізованому світі.

Ключові слова: українська культура, нова українізація, ідентичність, глобалізація, культурні процеси, державні програми.

Summary

Shevel I. P. Ukrainian culture and new Ukrainization: socio-cultural discourse, problems and prospects. – Article.

The article is devoted to a comprehensive analysis of modern processes of Ukrainization in the context of the revival of Ukrainian culture. New values and identity in the context of globalization, the influence of external factors, the preservation of linguistic and cultural heritage, as well as ways to overcome them are considered. Prospects for the further development of Ukrainian culture in the context of new Ukrainization are determined, which includes the active participation of youth, the development of cultural institutions and support for state programs.

In the context of globalization, Ukrainian culture experiences both challenges and new opportunities for

development, which are based on Ukrainian traditions, language and cultural heritage.

The processes of Ukrainization in Ukraine are actively supported by state programs, cultural initiatives and public movements that contribute to the preservation of linguistic and cultural heritage. The influence of cultural events, festivals, and educational programs designed to spread knowledge about Ukrainian culture at the national and international levels is noted.

At the same time, Ukrainians abroad create communities that actively defend and popularize the Ukrainian language and culture through the organization of cultural events, training courses, and media projects. The problems faced by Ukrainians are separately considered, in particular, the need to preserve and popularize Ukrainian cultural heritage in the face of modern challenges, such as the war in Ukraine and globalization. The article also illustrates the multifaceted nature of the processes of Ukrainization and emphasizes the importance of consolidating efforts at the state and international levels to preserve and develop Ukrainian culture.

The growing interest in Ukrainian culture among Europeans indicates the importance of socio-cultural discourse in the processes of cultural exchange. In a situation where Ukrainian identity becomes an object of external influence, the study of Ukrainization in the context of socio-cultural processes becomes critical for understanding modern trends in Ukrainian society.

The identified prospects for the further development of Ukrainian culture in the context of the new Ukrainization include the active participation of youth, the development of cultural institutions, the integration of new technologies into cultural practices, and support for state initiatives. This emphasizes the need for innovative approaches to the preservation and popularization of Ukrainian culture, which will ensure its sustainability in a globalized world.

Key words: Ukrainian culture, new Ukrainization, identity, globalization, cultural processes, state programs.